

Inför riksdagsvalet 1970

Valet 1970 skymtar redan. Då skall 350 ledamöter väljas til den nya enkammarriksdagen. Bland de nuvarande 384 ledamöterna av riksdagens båda kamrar kommer konkurrensen att bli hård om vilka som skall hamna innanför murarna. Men överste Bengt Colliander, verksam inom Moderata samlingspartiet som ordförande i Oscarsföreningen i Stockholm, understryker att vid detta viktiga val får inga personliga hänsyn tagas. Väljarna behöver stimulansen av erkänt förstklassiga namn på listorna. Riktigt vore att samtliga de nuvarande riksdagsledamöterna ställde sina platser till förfogande före nomineringarna. Detta vore ett rejält grepp som skulle göra urvalet lättare.

Partiledare och partisekreterare förklarar ofta i anslutning till valkommentarer under valnatten, att nu börjar på allvar arbetet på nästa val. Någon överdrift har väl ofta legat i dessa uttalanden. Och de för en större allmänhet mera märkbara valpolitiska utspelen kommer till tiden betydligt närmare valet i fråga. Men klart är, att partierna i god tid måste påbörja och genomföra ett mycket omfattande och tidskrävande politiskt och organisatoriskt förberedelsearbete. Valstrategien måste självfallet övervägas och beslutas. Valorganisationen skall planläggas och byggas upp. Den ekonomiska sidan kan naturligtvis icke heller nonchaleras. Det viktigaste, svåraste och mest grannliga i detta förberedande arbete är dock att pröva och utvälja de personer, som skall uppföras på partiets valsedlar, och att fastställa den mycket betydelsefulla ordningsföljden dem emellan.

Hur partibunden verksamheten i riksdagen numera än kan synas ha blivit, får dock aldrig bortses från betydelsen av de enskilda riksdagsmännens kvalitet. Denna är till syvende och sist avgörande för det inflytande och den respekt ett litet partis riksdagsgrupp kan åtnjuta såväl i riksdagen som i valmännens och i allmänhetens ögon. Just valmännens och allmänhetens uppfattning om riksdagsmännen är av inte ringa betydelse även för partiets anseende och därmed också för dess valutsikter. Häri ligger också något av grunden för och det berättigade i hela vår representativa

demokrati. Ett litet parti, företrätt av representanter, som var och en förenar politisk kunnighet med moralisk resning och omdöme i vidaste bemärkelse, är heller ingalunda dömt till betydelselöshet. På detta finns det exempel både från vårt eget land och från utlandet. Och under i varje fall överskådlig tid framöver kommer Moderata samlingspartiet att befinna sig i minoritetsställning, vara ett litet parti. Vad som brister i kvantitet måste kompenseras med kvalitet.

Det är naturligt, att ett parti efter ett genomfört val — antingen detta gått bra eller dåligt — vill ge den syn på seger eller nederlag, som ur partiets allmänna synpunkter just i den föreliggande situationen kan anses vara mest betydelsefull. Det är väl inte alltid vi är beredda att med hull och hår acceptera den argumentation, som ges. Den överensstämmer kanske inte med hur vi själva upplevt valet med dess frågeställningar. Men vi måste komma ihåg, att partiet ger den i vissa bestämda syften, t ex för att effektivast möjligt försöka utnyttja en vunnen framgång eller för att mana till mod och tillförsikt, trots en motgång. En frågeställning, som tyvärr mera sällan i dessa sammanhang tas upp, är hur namnen på partiets valsedlar, hur kvaliteten på de aktuella riksdagskandidaterna kan ha påverkat valets utgång. Till en del kan väl detta bero på vårt valsysteem, som — sedan valsedlarna spikats — icke inspirerar till någon vidare diskussion om personer.

Man räknar i antal röster och i antal mandat men tar i sammanhanget inte upp det viktigaste, personerna, människorna bakom mandaten.

Människorna och mandaten

Många tecken tyder på att de personliga aspekterna övar en inverkan på valresultatet, som man inte skall underskatta. En känsla av vanmakt hos valmännen ifråga om möjligheterna att i realiteten kunna påverka personvalen tillsammans med bristande förtroende för enstaka kandidaters kapacitet och förmåga samt kanske också politiska vilja har lett till en viss resignation och kanske till och med till defaitism inom våra led. Detta kan i sin tur leda till en ökande likgiltighet för politiska val och därmed till ökat valskolk. Kanske finns just nu väl så mycket att vinna i röster och mandat genom att motverka valskolk bland våra sympatisörer som genom att försöka vinna proselyter från andra partier. Det kan alltså finnas skäl att fundera djupare över de personliga momenten i valarbetet. Kanske kan en väg att bryta tendenser till resignation och defaitism vara att stimulera till en livligare och öppnare debatt i nomineringsarbetet.

Viktigt är därför, att det nuvarande valsysteemets avigsidor icke får hindra oss från att till det yttersta tillvarata de möjligheter, som trots allt finns att påverka de politiska valen genom diskussion om aktuella kandidaters kvali-

fikationer. Inom Moderata samlingspartiet torde på många håll föreligga ett avsevärt intresse härför. Även inom det nuvarande valsystemets ram finns förutsättningar för att ge våra riksdagsval en betydligt mera personlig prägel än hittills. Alla partiinsatser och aktiva politiker — inklusive riksdagsmännen! — borde känna det som en bjudande plikt att sätta in all kraft och energi på att göra vad som göras kan i detta avseende.

Vad väntar 1970?

Den nya författningen och valet 1970 medför bl a att tvåkammarriksdagen om $151 + 233 = 384$ ledamöter fr o m januari 1971 skall ersättas med en kammare om 350 ledamöter. Även om någon avgång kan bli självklar på grund av åldersskäl eller dylikt, kommer denna minskning med 34 mandat säkerligen att medföra skärpt konkurrens mellan de nuvarande riksdagsmännen, när det gäller att försöka säkra valbar plats på de blivande valsedlarna. I den nuvarande riksdagen förfogar Moderata samlingspartiet över $25 + 32 = 57$ mandat, i 1970 års 55 mandat. I den nya kommer partiet att förfoga över sammanlagt 52 mandat, om siffrorna från det dåliga valet 1968 skulle tillämpas på det nya valsystemet. Då innebär detta också, att kommunisterna icke klarar sig över den nyinförda 4 %-spärren och alltså blir utan mandat. Skulle kommunisterna däremot genom vinster från so-

cialdemokraterna komma över denna gräns, kommer — fränsett de direkta socialdemokratiska mandatförlusterna — detta även att minska alla icke-kommunistiska partiers mandatantal genom inverkan av den "tröskeffekt", som uppstår vid 4 %-gränsen. Detta kan i sin tur leda till betydelsefulla förskjutningar i fråga om partiställningen i den nya riksdagen, något som även kan påverkas genom borgerliga vinster, dels inom den del av valmanskåren, som har sin hemvist inom gränsområdet mellan socialdemokrati och borgerlighet, dels inom gruppen tidigare valskolkare.

Fr o m 1970 års val är också nytt, att partierna — fränsett 4 %-spärren — blir representerade i den nya riksdagen i rätt proportion i förhållande till sina totala röstetal i hela riket. Detta åstadkommes genom att 40 av de 350 mandaten används som "utjämningsmandat" eller "rikstilläggsmandat". Alla "taktiska" spekulationer om vilket borgerligt parti, som i en viss situation kan vara närmast att vinna eller förlora ett mandat i förhållande till något av de socialistiska partierna blir med detta förfarande helt meningslösa. En lagd röst får — fränsett 4 %-spärren — alltid sitt värde, där den är lagd. Den ökar möjligheten till mandat inom den egna kretsen samtidigt som den ökar det för partiets totala mandatantal avgörande totala riksröstetalet. De kommande riksdagsvalen blir ur medborgarnas synpunkt som väljare klarare, mera entydiga och mera rättvisa än tidigare.

Tävlan om mandaten

Det kan alltså konstateras, att det är betydelsefullt att de personella kvalitetsaspekterna får en framskjuten plats vid förberedelserna till riksdagsval. Otvivelaktigt skulle detta medföra en mycket önskvärd politisk stimulans och därmed motverka tendenser till valskolk. Samtidigt medför nyheter i den nya författningen, att avgivna röster får ett rättvisare värde vid mandatfördelningen än tidigare. Dessa synpunkter bör på alla håll uppmärksammas inför det förestående valet 1970. Med kraft och energi måste alla möjligheter som finns att tillgodose dem tillvaratas. En första förutsättning härför är att alla kandidater får börja tävlan om platserna på valsedlarna från samma utgångspunkt. Nomineringsarbetet måste få ske under förutsättningslösa omständigheter, utan "teknisk" påverkan av att någon redan nu är riksdagsman. Rent personliga hänsyn får inte motivera en nominering. Enklaste sättet att nå detta mål är att samtliga våra nuvarande riksdagsmän — för undvikande av varje möjlighet till missförstånd — förutsättningslöst ställer sina riksdagsmandat till förfogande. Detta bör dessutom göras skriftligt till vederbörande valorganisation, så att inga missförstånd om vederbörandes ärliga avsikt kan uppstå. En sådan åtgärd skulle skapa ett klart, rejält och otvetydigt förhållande mellan riksdagsmän och valorganisationer inför nomineringsarbetet. Det skulle också tvinga riksdagsmän till

en kanske stundom nyttig självprövning.

Självfallet kommer åtskilliga av de nuvarande riksdagsmännen att på nytt nomineras på valbar plats. Men ibland kan det säkerligen vara bättre att pröva en ny man eller kvinna i riksdagen framför att återvälja någon, som man redan konstaterat icke helt passar för detta uppdrag och icke uppfyllt förväntningarna. Den till tre år förkortade mandattiden, något som i övrigt kan vara på både gott och ont, ger också i framtiden möjlighet till en snabbare avlösning av riksdagsmän, som av en eller annan anledning förbrukats.

Politiska ambitioner i förening med vanliga mänskliga svagheter försvårar allt arbete, som har att göra med värderingar av människors lämplighet för betydelsefulla politiska förtroendeposter. Viktigt är att partipolitiska diskussioner om kandidaters kvalifikationer hålls på ett ur allmän moralisk synpunkt högt plan, där endast relevanta kvalifikationer vägas mot varandra. Det krävs ett inte ringa mått av självdisciplin och självkontroll också av alla dem, som deltar i nomineringsarbetet. Det får icke bli så, att personbedömningen domineras av några få i hög position under någon sorts täckmantel av typen "vi som vet bäst".

Motsvarar urvalet av kandidater de krav på kvalitet i vidaste bemärkelse, som de presumtiva väljarna har rätt att ställa, har den första förutsättningen för ett gott val tillgodosetts.